

28. FESTIVAL
TURIZMU POMAGA LASTNA GLAVA

ZGODBE TURIZMA

ZGODBE IZ KRPANOVE DEŽELE

Pivka, januar 2015

Osnovna šola Pivka

Prečna 3

6257 Pivka

Telefon: 05 75 70 480

Fax: 05 75 70 481

Elektronska pošta: os.pivka@guest.arnes.si

NASLOV TURISTIČNE NALOGE:

ZGODBE IZ KRPA NOVE DEŽELE

Avtorji:

Sodelovali so: Nika Česnik, Maja Česnik, Tjaša Nadoh, Teja Perenič, Jelena Podboj

Mentor:

Janez Vičič, profesor geografije in angleškega jezika

Pivka 2014/15

Vsebina

POVZETEK:	3
UVOD	4
1. 1 Geografski oris Pivke	5
1.2 GEOGRAFSKO KULTURNE ZNAMENITOSTI	7
1.2.1 MATIJEVA JAMA	7
1.2.2 Palško jezero.....	8
1.2.3 Petelinjsko jezero	8
1.2.4 SVETA TROJICA	9
1.2.5 LJUDJE IN KRAJI OB PIVKI.....	12
2. Turistični produkt	16
3. TRŽENJE	35
3.1 KOMU JE PROGRAM NAMENJEN	35
3.2 PREDSTAVITEV PROGRAMA JAVNOSTI.....	35
4. ZAKLJUČEK	36
5. VIRI.....	37

POVZETEK:

Z učenci smo se na 29. festival turizmu pomaga lastna glava na temo Zgodbe turizma pripravljali v mesecu novembru, decembru in januarju.

Projekt smo si zastavili, kot raziskavo o popestritvi lokalne turistične ponudbe z etnografskimi pričevanji. Zgodbami, ki so jih govorili in doživljali naši predniki.

Naslednji korak je bilo iskanje literature v povezavi geografijo doline Pivke in se osredotočili na zbiranje informacij ter tudi različnih zgodb in anekdot našega področja.

Namen naloge pa je seveda predstaviti naše delo turistični organizaciji in lokalni skupnosti, ki bi to lahko tržila na širšem domačem in tujem področju.

UVOD

Pivka. Že od pradavnine, ko so v jamah živeli naši davni predniki. Do rimskih časov, ko so naše kraje začele povezovati prve ceste. Do Napoleona, ki je v našo kotlino vpeljal šolstvo. Do obeh svetovnih vojn, ki so kljub težkemu življenju naših ljudi tudi doprinesle z raznolikostjo kultur, ter do današnjih časov moderne dobe 21. stoletja. Celotna doba razvoja kulture Pivške kotline v sebi skriva mešanico, če ji lahko rečemo talilni lonec različnih kultur, ki so tu prebivale ali pa prehajale Pivško kotlino na svojih trgovskih poteh, na vzhod ali pa zahod. Ta mozaik različnosti je prinesel s seboj ljudi, pa tudi njihov način življenja: kulturo, jezik, običaje, oblačila in nenazadnje tudi hrano. Zanimive so tudi zgodbe o Martinu Krpanu; lokalnem junaku, ki ga vsi poznamo iz Levstikove proze ter zgodbe o mlinarjih, furmanih in kontrabantarjih, ki so značilne za področje Pivke.

1. 1 Geografski oris Pivke

Občina Pivka leži na jugozahodnem delu republike Slovenije in kot je razvidno iz karte občin Slovenije meji na občine Postojna, Divača, Ilirska Bistrica, Loška dolina in Cerknica. Po Melikovi klasifikaciji to območje spada med pokrajine v zaledju Koprskega Primorja. Občina Pivka je nastala konec leta 1994. Obsega 223.25 km² kar znaša 1,1% celotne površine Slovenije, in ima v 29 naseljih blizu 6000 prebivalcev ali prebivalstvo Pivške občine predstavlja 0,31% prebivalstva Slovenije. Leži na območju kraške Zgornje Pivke, dela gozdnatih planot Javornika in Snežnika, Košanske doline in doline Reke, delno pa seže tudi v Brkine.

Karta 2.1: Lega občine Pivka v Sloveniji. Po velikosti spada med srednje velike občine Slovenije (Vir: portal <http://www.obcine.net>, 2004)

Ob meji s sosednjo občino Ilirska Bistrica izvira kraška ponikalnica Pivka, ki jo z vodo bogatijo številni kraški izviri ob vznožju Javornikov. Tu so tudi znamenita kraška presihajoča jezera, med katerimi sta največji Petelinjsko in Palško. Pivška občina je na zanimivem jadransko - črnorskem razvodju, saj del vode odteka po reki Pivki v Črno morje, del pa v Reko in nato v Jadransko morje. Območje občine je bilo naseljeno že v kameni dobi, o čemer priča najdišče Parska golobina, ohranjena so gradišča iz železne dobe (pri Selcah, na Primožu), tod je potekala rimska cesta, ki je povezovala Pivško kotlino s Košansko dolino. Iz fevdalne dobe so ostanki gradu Šilentabor.

Nekoč je bilo poljedelstvo glavna gospodarska panoga, zlasti ovčereja, postopoma se je razvilo tudi gozdarjenje in oglarstvo, do zgraditve železnice pa tudi prevoznništvo - po domače furmanstvo. Na Pivki so bili v preteklosti številni mlini in žage.

Pomemben mejnik v razvoju teh krajev je bila gradnja južne železnice, ki je povezala Dunaj in Trst. Železnica je v Pivko prišla leta 1857 in dala nov pomen temu kraju, še zlasti, ko so od tod zgradili železniški krak proti Reki. Ob tem se je povečal pomen gozdarstvu in lesnopredelovalni industriji. Slednje je najpomembnejša panoga v občini, njen nosilec pa je Javor Pivka. Po drugi svetovni vojni se je uveljavilo tudi perutninarstvo v Košanski dolini, kjer je pomembno podjetje Pivka d.d. V zadnjem času se spet obnavlja ovčereja na Pivškem, oživlja pa tudi sadjarstvo v Brkinih. Razvija se tudi obrt in podjetništvo ter storitvena dejavnost. Ljudje se čedalje bolj zavedajo prednosti neokrnjene narave in tudi v turizmu je nekaj uspešnih poskusov. Tej panogi bo pomagalo tudi nedavno ustanovljeno Turistično društvo Pivka in dejavnosti pri oblikovanju Notranjskega pokrajinskega parka.

Edino mestno naselje v občini je Pivka, ki je tudi občinsko središče. Kraj je imel v svoji skoraj 700-letni zgodovini več imen. Prvotno ime Šempeter na Pivki, ki je hkrati najstarejša omemba kraja, je iz leta 1300. Listina oglejskega patriarha Petra Gere omenja, da je patriarh "podelil goriškima vojnima veteranoma Henriku in Giraldu v fevd ozemlje v Šempetru na Pivki". V zgodovinskem zborniku iz leta 1855 navaja zgodovinar Peter Hitzinger del navedene listine dobesedno: Št. Peter na Pivki. Naselje je dobilo sedanje ime Pivka po vojni. Pivka postaja občinsko središče, saj so poleg sedeža občine tu podjetje Javor, osnova šola, banka, pošta, trgovski center, dobra je tudi ponudba storitvenih dejavnosti. Prostora za kulturne prireditve ni na pretek, za večje kulturne prireditve pa sta na voljo šolska avla in kinodvorana v Trgovskem centru. Športne aktivnosti potekajo v Pivki in Košani. Dejavní so nogometaši, balinarji, kegljači, atleti, plezalci, strelci in košarkarji. Glede na bogate možnosti se občini Pivka obeta perspektiven razvoj predvsem v smeri izkoriščevanja naravnih virov ter bogate in zelo razvejane kulturne dediščine v turistične namene.

1.2 GEOGRAFSKO KULTURNE ZNAMENITOSTI

1.2.1 MATIJEVA JAMA

Matijeva jama je kraška estavela, ki leži blizu Palškega jezera ob Pivki. Podobna je breznu. Skozi jamo teče majhen potok, v katerega se izliva voda iz Palškega jezera. V jami pa vsa voda ponikne skozi brezno v podtalnico. Ko jezero preveč naraste je zalit ves vhod v jamo.

Potoček pri Matijevi jami

Zabukovec –Slavina str. 9, 10:

»Zemlja na Pivki je podobna rešetu, ki je narobe položeno v škaf. Če naliješ vode v škaf, teče voda skozi luknje v rešetu toliko časa, da seže voda v škafu do dna rešeta, potem šele se dvigne nad rešeto. Tako požira vodo tudi pivška zemlja. Morda od tod ime » Pivka », ker zemlja pije vodo, ravnotako ime vasi Žeje, ker je zemlja žejna tam. Ob majhnem deževju voda izgine v zemljo kakor skozi rešeto. Le ob večjem deževju narastejo potoki in reka Pivka in prikažeta se dve jezери. Jezeri sta dve, kakor sem omenil, Petelinsko in Pališko jezero. Oboje ima lastnost Cirkniškega jezera, sedaj ga ni, sedaj je.«

1.2.2 Palško jezero

Palško jezero je presihajoče jezero, značilno za kraško pokrajino. Glavni pritok je Matijeva jama, od koder priteka voda z Javornikov. Povezano je z Petelinjskim jezerom. Veliko je približno 1km².

Te dve sliki prikazujejo Palško jezero pozimi in poleti.

Poleti, ko jezera ni ga ljudje uporabljajo za kmetijske namene.....Včasih je poleti tam bil vojaški poligon. V Palškem jezeru raste brinje, ozkolistni trpotec, navadni rman in materina dušica.

1.2.3 Petelinjsko jezero

Zabukovec- Slavina str. 10- 11:

»Petelinsko jezero je slabe pol ure od Trnja pod sv. Trojico. Dolgo je komaj 20 minut, široko še manj. V njem imajo Petelinci senožeti. Pripoveduje se, da je nekdaj bilo trnjsko, pa so se ga polastili Petelinci. Prišlo je do pravde. Petelinci so morali priseči, da je jezero njihova last. Prisega se je vršila na licu mesta. »Ali prisežeš, da stojiš na petelinski zemlji? Slovesno vpraša sodnik zastopnika Petelincev. »Prisežem«, odgovori Petelinec in je prisegel. Da bi si bil pa olajšal vest, nasul je bil doma petelinske zemlje v čevlje, na vrh položil petelinovo pero, in se obul. Ko je prisegel, stal je res na petelinski zemlji. Jezero je sicer postalo petelinsko, a mož, ki je po krivem prisegel, si z zvijačo ni olajšal vesti. Pravijo, da je po smrti strašil ondod in si nihče ni upal tam ponoči hoditi. Pravljica še živi, a strah pred »strahom« se je izgubil.

Še druga pravljica se pripoveduje o Petelinskem jezeru. Pod Vlačnem, kakor pravijo, je stala nekdaj vas. Še zdaj se pozna, da so nekdaj bivali tam ljudje. Tudi ime samo o tem priča, ker pravijo temu kraju »Vasišče«. Bilo je na sv. Večer. Vsak hoče biti pri

polnočnici. Tudi z Vasišča so šli, kateri so le mogli. Doma so ostali samo otroci in slabotni in stari. Ker je bilo Petelinsko jezero zamrznjeno, so jo udarili kar naravnost čez led proti župni cerkvi v Slavino. Na sredi jezera se jim udere led, in vsi so se pogreznili, in ni jih bilo več nazaj. Kar jih je bilo ostalo doma, so se naselili potem po bližnjih vaseh.»

Petelinjsko jezero

1.2.4 SVETA TROJICA

LATINSKO IME: Sancta Trinitas

Zabukovec –Slavina str. 184 -:

»Od Slavine na vzhodno stran nekoliko proti severu zagledaš goro, ki se odlikuje pred drugimi po svoji visokosti, pa tudi po svoji lepoti. Dviguje se 1125 m nad morsko gladino in ima golo, le s travo obraslo glavo. Podobna je velikanski seneni kopici ali lonici, kakor pravijo Pivčani. Zato so ji tudi dali to ime. »Lonica« je sedaj že pozabljeno ime, ljudstvo ne ve več zanje. Kar so sezidali gor cerkev »sv. Trojica«. Pisali pa so še v 18 stoletju : »ss. Trinitas in monte Lonza« (presveta Trojica na gori Lonica).

Pač vneti so morali biti naši pradedje, da so na tako visokih in strmih gorah zidali cerkve. Kdaj so še zidali cerkev sv. Trojice na Lonici, o tem ni prav nič znanega. Ob Valvazorjevem času v 17. stoletju je gotovo že stala, ker jo imenuje med drugimi cerkvami slavinske župnije.

Stala ni prav na vrhu gore, ampak nekoliko nižje (1107m). Ozirala se je po pivški kotlini in gledala daleč tja čez Kras proti morju. Zidana je bila iz domačega kamna, kakor pravijo, z Osojnice nad Št. Petrom, kjer se nahaja tak kamen.

Na gori pri sv. Trojici je bila glasovita božja pot, na katero so romali za praznik sv. Trojice. Od vseh strani. Kako je bila ta božja pot ljudstvu prirasla k srcu, spoznamo lahko od tod, ker še sedanje čase, ko je že zdavnaj cerkev v razvalinah, vsako leto na sv. Trojico romajo ne le domačini, ampak tudi iz tujih župnij.

Kdaj se je cerkev opustila, natančno ne morem povedati.

Čeravno se niso več opravljale sv. Maše gori, je moral, kakor pripoveduje ljudstvo, trnjski cerkvenik vsako soboto hoditi luč prižigat, da je gorela v cerkvi. Sčasoma se je naveličal, kajti s Trnja se k sv. Trojici rabi skoraj dve uri. Da bi ne bilo več treba gori hoditi, bi bili radi streho raztrgali, da bi se cerkev prej podrla. Ker je bila cerkev krita s škodljami in so žebli zarjaveli, se ni streha dala razkopati. Trnjski gospod, tako pripoveduje ljudstvo, jim je dal nato svet, če se streha ne da drugače razkopati, naj jo pa zažgo. In res so jo zažgali. Ko je ljudstvo videlo, da gori cerkev sv. Trojice, je bilo razburjeno. Če bi bili takrat v roke dobili požigalce, bi jih vrgli kar v ogenj.»

Obnovljena cerkev – obnova v letih 2000- 2010

Vasišče- opuščena vas

Ljudje in kraji ob Pivki stran 7.

Pivška kotlina je zanimiv svet ob reki Pivki, ki ga obdajajo kraške planote in sicer na severu Nanos in Hrušica, na vzhodu in jugovzhodu Javorniki in Snežnik, na zahodu Slavenski ravniki, ki se proti jugozahodu spusti v Košansko dolino, na jugu pa se potegne v taborski greben. Planote so najvišje na severni in vzhodni strani, kjer se dvigajo 300-600m nad kotlino Pivke. Za obrobje Pivške kotline so najbolj značilni Javorniki z Velikim in Malim Javornikom (1268m in 1220m). Višja od teh je Snežnik (1796m), ki slovi po širokem razgledu. Na zahodni strani je nižji Slavenski ravniki, ki se dviga nekako 200m nad kotlinskim dnom. Najvišja med vzpetinami je tam Osojnica (820m), ki je na južni strani. Na jugozahodni strani se dviga Tabor, ki deli Zgornjo Pivko od doline Reke in Brkino. Proti Pivški kotlini je pobočje Tabra razmeroma položno, proti Reški dolini se spušča strmo in odsekano. V njem je več

izrazitejših vrhov, med njimi izstopa Šilentabor (749m). Sredi teh planot leži kotlina Pivka, ki jo domačini krajše imenujejo kar Pivka. Vanjo se planote spuščajo preko širokih, uravnanih hrbtov. Najobsežnejši je uravnani svet na vzhodni strani Pivške kotline, ob vznožju Javornikov. Dno kotline je najširše na severozahodni strani, proti jugu se zožuje in je najožje med Taborom na zahodu in izrastki Javornikov na vzhodu. Pivško kotlino delimo na Zgornjo Pivko in Spodnjo Pivko, ki obsega najširši del kotline, in ji pravijo tudi Postojnska kotlina.

1.2.5 LJUDJE IN KRAJI OB PIVKI

PREBIVALSTVO IN NASELJA

Sledovi poselitve občine Pivka pričajo o poseljenosti tega dela Slovenije že v stari kameni dobi in ravno tu najdemo prve dokaze človekove poselitve na slovenskem ozemlju, ki jih najdemo v številnih kraških jamah in spodmolih. Najbolj znana je Parska golobina, kjer so odkrili bogato najdišče. Najdišča pričajo, da so v tej jami živele razne že izumrle jamske živali; npr. jamski medved, našli pa so tudi ostanke ledenodobnega človeka. Sledijo jim dokazi iz železne dobe, ki so se ohranili kot ostanki gradišč – utrjenih naselij na vrhu vzpetin. Gradišča so potem uporabljali tudi Rimljani, ki so jih še bolj utrdili in začeli so tudi prvi graditi ceste na tem območju. Leta 568 se je čez te kraje v Italijo selilo germansko pleme Langobardov, v 6. stoletju pa so se tod naselili Slovani. Po letu 828 so lastniki teh krajev postali fevdalci iz nemških in italijanskih plemiških družin. Razporeditev vasi je bila že v 15. stoletju v glavnem enaka današnji, le njihova velikost se je postopoma povečevala do konca 19. in začetka 20. stoletja, ko je za to območje značilno močno izseljevanje v čezmorske dežele. Vzrok temu je bila italijanska okupacija in velika revščina.

Velik preobrat pa pomeni konec 2. svetovne vojne ko ti kraji izgubijo svoje gospodarsko težišče – Trst in je postal vmesna pokrajina med Ljubljano in Reko, ter Koprom in Novo Gorico. Prihod industrializacije je v celotno pokrajino vnesla nove prvine. Prostorski učinki industrializacije in urbanizacije so se pokazali v zmanjšanju števila prebivalstva na podeželju in skokovitemu porastu števila prebivalstva v Pivki, ki je največje naselje v občini Pivka. Postojna je drugi kraj in center izseljevanja tudi iz področja Zgornje Pivke in Košanske doline.

Danes lahko govorimo o prebivalstveni ogroženosti predvsem v vaseh Klenik, Trnje, Slovenska vas, Nadanje selo in Mala Pristava. Velik del starega prebivalstva v teh vaseh ne kaže lepe prihodnosti. Nekaj upanja se kaže v novogradnjah, ki v zadnjih nekaj letih rastejo na obrobju vasi. Precej se obnavljajo stare hiše, ki jih kupujejo nedomačini in jih uporabljajo kot počitniška bivališča.

Fotografija 4.8: Pivka in Petelinje. Postavljena na rob Pivškega polja, v izogib poplavam reke Pivke. (Vičič, 2004)

Vasi se na Zgornji Pivki nahajajo na zahodnem robu podolja med Pivko in Zagorjem, med Pivka, Petelinje in Selce pa se nahajajo bolj v sredini. Vasi Košanske doline so tudi na robovih polj in na aluvialnih nanosih. Vasi so gručastega tipa in prevladujejo sklenjene vasi. V zemljiški razdelitvi prevladuje sistem delcev, po večini nepravilnih, kar kaže na staro poselitveno območje.

Leto	1961	1971	1981	1991	2001
Število prebivalcev	6985	6563	6366	6084	5961

Vir: Orožen Adamič M., Perko D., Kladnik D.; Krajevni leksikon Slovenije, DZS Ljubljana 1995

Pivka je bila do sredine prejšnjega stoletja, tedaj znana kot Šempeter, običajna notranjska vas. Pomembna prelomnica je prihod 'južne železnice' leta 1857, kar je Pivko dvignilo v pomembno železniško križišče. Po 2. svetovni vojni je Pivka prerasla v industrijski kraj in je danes zaposlitveno in oskrbno središče Zgornje Pivke in Košanske doline.

O MARTINU KRPANU

Fran Levstik je na Kalcu dobil motiv za Martina Krpana. Resnici na ljubo je treba povedati, da je Martin Krpan izšel, preden je prišel Levstik za domačega učitelja na Kalc. Posvet je izšla na Slovenskem glasniku julija 1858, njen avtor pa je prišel k Vilharju šele jeseni istega leta. To dejstvo seveda ne izključuje možnosti, da je bil Levstik na Pivškem in na Kalcu že kdaj prej, in da je le dobil motiv za tihotapca Krpana tu. V podporo tej možnosti se da navesti vsaj naslednje:

- 1) Pivčani so bili v starih časih znani tovarniki (tovorili in tihotapili so sol) na poti od Trsta pa v notranje avstrijske dežele.
- 2) Ena od starih poti s Pivke v Loško dolino je vodila prav pod 1123m visoko Sv. Trojico, ki so ji v starih časih zaradi značilne oblike, podobna je seneni kopi-lonci, rekli Lonca, ljudje tam okoli pa ji še danes tu in tam rečejo tudi Vrh.
- 3) Poleg razvalin cerkve sv. Trojice so malo pod vrhom še sledi vasice, ki je v urbarjih izpričana kot Vasišče, in bi mogla biti Krpanov Vrh.
- 4) V Prestranku je bila cesarska žrebčarna z obširnimi zemljišči proti Sv. Trojici; višje gori pa je kraj, ki so mu stari ljudje rekli Pri cesarjevi hoji. Tam naj bi nekoč njegovo veličanstvo, izdelano zaradi slabih poti, počivalo, in tam bi utegnili kdaj srečati tudi Krpana.
- 5) Da je Levstik te kraje poznal že preden je prišel na Kalc za domačega učitelja pa priča še navedek v povesti sami: Ko se je Krpan poslavljaj z Dunaja, je povedal cesarju, da je ni »take postrežbe, kakršna je v Razdrtem pri Klinčarju. Razdrto je pa tudi tu, ob poti proti Trstu, pod Nanosom.

Vse to je nemara le dovolj, da smemo reči – Martin Krpan je bil Pivčan.

MLINI IN ŽAGE

Ob mlinih in žagah se spoznavamo s človekovim tehničnim znanjem, z obvladovanjem narave, z njenimi primarnimi viri. Voda sila je tako dajala moč za pogon naprav in strojev, ki so služili človeku za pridobivanje hrane. Med temi napravami so mlini ena izmed najstarejših obrti človeškega rodu. Njim se je mnogokrat pridružila tudi žaga. V pokrajini s stalnimi vodotoki, je to nekaj povsem običajnega, a na kraških tleh postavljanje mlinov in žag ni enostavno delo. Tako so postavljeni predvsem pri izvirih ponikalnic, kot je reka Pivka.

Najstarejši zapisi o mlinih na pivškem segajo že v zgodnji srednji vek. Tako je v času do obdobja med obema vojnoma na reki Pivki in njenih pritokih delovalo kar sedemintrideset mlinov in žag. Po obdobju med obema vojnoma je industrializacija kmetijstva in podeželja samega povzročila, da so vodne mline začeli opuščati. Dokončen propad pa je pomenila elektrifikacija in mlini na električni pogon po drugi svetovni vojni.

Z mlinarstvom in žagarstvom je povezanih veliko zgodb in anekdot, ki so jih ljudje prenašali iz roda v rod in so se ohranile med starejšimi občani. (France Habe, 1996)

FURMANSTVO

Na Notranjskem je bil promet že od nekdaj gospodarsko in komunikacijsko pomemben. Tod mimo so šle glavne poti v smeri Trst – Ljubljana, proti Dolenjski in Zagrebu, na Kočevsko in proti Kvarnerju. Že v srednjem veku je bilo razvito tovorništvo, ki se je postopoma razvilo v furmanstvo (prevozništvo). Prevažanje različnih tovorov je bilo težko opravilo, vendar pa je ponujalo dober zaslužek. Pred letom 1918 so les vozili v Trst in na Dunaj. Na poti so bili tudi po teden dni in več. Nazaj grede so pripeljali moko in druge potrebščine za kmete, trgovce in peke. S plačilom za furo je furman nahranil konje, skrbel za podkovanje in voz, nekaj je prinesel domov, drugo pa pustil v vaških gostilnah ob poti. Med vojnama so furmani prevažali v glavnem žagan les iz okoliških žag na železniške postaje v Pivko, na Rakek ali v Postojno. Po letu 1950 pa je furmanstvo zamrlo, saj je prevoz lesa prevzela gozdna lesna uprava.

Včasih so furali s konji in voli. Lahko eden ali pa več skupaj. Konje so kupovali na Hrvaškem, vozove pa so izdelali domači kolarji. Za začetek je bila tako potrebna velika investicija – konji in dva vozova (v primeru, da se en pokvari). Tako kot obrt, se je tudi prevozništvo dedovalo iz očeta na sina. Že pri šestnajstih letih so fantje začeli pomagati očetu. Na posestvu furmanske družine so poskrbeli za prehrano konj tako, da so sadili koruzo in kosili travnike.

(<http://notranjski-park.si/index.php?catid=58&lang=slo>)

KONTRABANT

V času gospodarske krize, od leta 1930 do začetka 2. svetovne vojne, se je razvilo tihotapljenje, kontrabant. Meja je takrat tekla tik ob teh krajih in glavne kontrabntarske poti v Italijo so tekle čez Javornike. V Italijo so iz Jugoslavije tihotapili večinoma konje, meso, moko, kavo, cigarete in les, v nasprotno smer pa saharin, svilene rute, damske dežnike, kape ipd. Ženske so običajno same tihotapile prehrambeno blago, moški pa v skupinah konje. Gospodar je navadno kupil po več konj na Hrvaškem, trajbarji, pa so konje gnali čez mejo. Tihotapili so ponoči in podkupovati so morali vojake tako na italijanski kot tudi na jugoslovanski strani. (<http://notranjski-park.si/index.php?catid=58&lang=slo>)

2. Turistični produkt

PONUDBA

Kulturno – etnografska dediščina posameznih regij in pa tudi posameznih krajev Slovenije je izredno bogata in pisana. Vsako področje ima nekaj, kar je za njega značilno in zanimivo in to ga dela unikatnega. Zgodbe, ki so jih doživljali naši predniki in jih potem ustno prenašali iz roda v rod, se lahko uporabijo danes kot turistični produkt posameznega kraja.

Tudi pivška dolina in njeni prebivalci so del te kulturno etnografske dediščine. Na našem območju so značilne zgodbe iz vsakdanjega življenja naših prednikov, ki so povezane predvsem s furmanstvom, mlinarstvom in žagarstvom, tihotapljenjem (kontrabantom) in kmetijstvom na splošno ter ostalimi anekdotami značilnimi za to področje.

Našo nalogo smo si zastavili kot zbiranje takih zgodb, katere bomo objavili na spletni strani OŠ Pivka in ponudili v obdelavo/rabo Parku vojaške zgodovine, ki upravlja z Muzejem presihajočih jezer. V Muzeju bodo lahko obiskovalci poleg same predstavitve lahko tudi slišali pristne zgodbe naših krajev.

Dodatne aktivnosti: razne športne aktivnosti, preživetje v naravi, kemični poskusi (raztapljanje apnenca), izdelava herbarija, opazovanje divjih živali. Možne so tudi izvedbe celovitih naravoslovnih ali športnih dni v posvetovanju z organizatorji.

V nadaljevanju so predstavljene zgodbe, ki smo jih s pomočjo literature izbrali za turistično nalogo. Težava v iskanju zgodb je ta, da se zgodbe ohranjajo predvsem v ustnem izročilu in je potrebno veliko truda za zbiranje le teh. To nalogo si je zadala Andreja Žele in v svoji knjigi Kaku so živeli in si dejali kratek cejt, zbrala in izdala zgodbe iz Pivškega. Za knjigo, ki nam je bila v veliko pomoč, se ji iskreno zahvaljujemo.

Ku suə se zamašile Škucjanske jame 142

U préjšnəmi stuletji in šjə u začjətke təga stuletja suə ble u našəh krajəh znane uódne žage in málni. Lədjé suə pusjebnu duobru puznali málnərje, sej suə vječrət na lejtə mougli pjelət u málən.

Nej čudnu, də se jə nejkej štorij uohránlu prou uod málnərju. Kášne med nimi, pusjəbej tiste za uətruoke, suə ble poune dumišlije.

Taku nej bi se ánrət zərət hudəh poplau zamašile Škucjanske jame. Usi málni, pusjəbej tisti ob Vjəlki uódi, kə suə bəl nizku, suə bli pupláuleni. Taku jə təm áno nedélo župnik z Buj obhajou málnərja ob Vjəlki uódi, taku də jə ta málnər stal na strejhi suoigə málna, župnik pa mi jə duol z Buj uotpíhnu hostjo.

Čes par dni, ku suə ščístli kanale Škucjanskih jam, jə tudi uóda uotjekla, in suə málni spjət dejlali pu starem.

Stara Sušica

Lejs

U našəh krajəh se jə uod nejkdej prekupčávalu s léjsəm. Duosti lejsnəh trgoucu jə taku duobru zamóuglu. Kuonc tridesətəh lejt se jə uəgruómnegə lesa zvozilu nuətri u Italijo. Pu pjətrinridəstmi lejt, ku jə začjəla uójska u Afriki, pa jə šlu uəgruómnu te ruobe, hluodu in žjə uoptesanəh tramu, kjé duol. Tisti, kə suə, dejmuə rjəč, imejli sjədəmintridəstga kuonje, suə furəli ádən pred drugəm kjé duol. Təkrət jə blu pər nəs póunu taljánskəh trgoucu.

Guozdne cejste pa suə se duobru utərdile. Kər naprej suə jəh pusipali, puotli pa suə šíne finu zgládle tisti šúdər, də si se ləhku lepu səs guozda kər s kuoljəsəm pjelu.

Trnje

Uógance in jəpnénce

Pred drugo uojsko pa nejsua šli u Trst samu kuonji in lejs, naši lədje sua kje duol vozili tudi uóglje.

Uógance sua delali na graščínskəh táləh, ku jə graščina dala čístəť suoť tal. Drva sua rezali u mejtre, puotli pa sua nərdíli kuópo. Ana kuopa jə dala tudi pu štírdəsəť, pjətdəsəť kvantálu uóglja in šjə vječ. Tu jə bla búku, léjska, ma za uóglje jə blu use duobru. Nərbulša jə bla búku, jəluəvu jə blu bəl šuóh, sámu za uogəncə uəbluóžəť. Nəprej sua djənli ta debjəla drva, puotli pa sua guor skladali ta druóbna drvca, vrhi pa sua djənli listje, čjəs huójine veje; use pa sua prekríli z zjemlo. Nəjraj sua delali uógəncə zmirej na ístmi kraji, də nej blu treba vjęčrəť kuopəť zjemlo. Puotli sua tístu žgali. Kje pu dvanájst, štərnájst dan jə tístu gurelu. Kər si ankrəť tu zapalu, si mougu bəť kər naprej zdravən, kukər pər jəpnéneci. Sam ku jəpnénca jə bəl múčnu delu. Təm si mougu kər naprej mjetəť drva nuəťər, án cejt ádən, án cejt drugi; uógəncə pa sua sámu zapal'li, puotli pa sua sámu lukənce nuəťər delali. Kukər jə beu plau dəm, jə bəu žjə znak, də nuəťər gori. Puotli sua hitru təm luknjo skupali, narezali druobna drvca in tuə luknjo zabezgáli in spjəť založili z zjemlo. Duosti jəh jə taku tudi u uógənci tudi zgurėjlu. Ku sua šli kuópəť na vrh uógənce, pa sua se uogrėznli nuəťər in zjurejli.

Jəpnénco pa sua nərdili, kəməť jə blu vječ brinja, də sua imeli s čəm kúrt, in pa u dulini, də nej blu treba tulku nuósəť. Brinj jə dau duóbro íco, pa šjə dva méjsca prej sua ga pusėjkali, də jə biu ərjáu. Kamnje sua znusili ukəp na trágəh. Tu žganu ápnu se jə lepu razsipalu. Təm pa, ku nej blu du kraja zguretu, pa jə uóstou kamən. Tu ápnu pa sua razvozili u métərškəh trugəh. Uóglje sua u začjəťki vozili u gnuójnəh kuošəh nuəťər u Trst, puotli pa sua za uóglje taljanski təgovci zrihtali take muóčne žakle. Apnu pa smuə imejli za dumačo rabo. Nazádnje se ga jə šjə dalu kupəť na Júrsčəh.

Trnje

uógəncə – ogelnica, oglarska kopa

jəpnénca – apnenica; kopa, narejena za žganje apna

Apšnicænli za Šempjætærce

Z železæncu pa jæ pærdobila na glasi tudi železænška restauracija. Pret prvo svetouno uójsko jo jæ jæmu u lasti án Dolničar. Tækræt jæ bla ta restauracija taku na glasi, dæ jæ reška gospuóda nalč pæršla du Šempjætæra na golaš. Dumačini pa suæ pušilali suoje mulce pu za pjæt krajcærjev golaša.

Špecjaliteta pa suæ bli uoglati šnicænli. Tistu, kær suæ uobrejzali, tæmi se jæ rjeklu ápsnicæl, pa suæ pokúpili Šempjætærce za duómæč pærbulšæk. Nu, cajti suæ se ménjæli, za dumačine na bulše, za restauracijo pa na slabše.

Pivka (Št. Peter)

pærduóbæt na glasi – postati znan

Létrka

Prva lejta tæga stulejtja suæ tudi pær næs tæm pa tæm vídli automobil na cejsti. Prauli suæ, dæ jæ tu Fiat 509.

Pu dæžji pa suæ opazli na cejsti sinjále uod gum. Pusjebnu uætruóci suæ hitejli k cejsti in kærčáli: »Létrka je šla.« An Pijætr – ej ta jæ biu tæč suóje vrste – kæ jæ pa h næm uod dúvej ki pæršu, jæ žjæ véjdu za pravo létrko, in jæ rjeku: »Taku buæ, dæ buædo na Dúneji jægráli, u Trsti pa pljæsali.« Tækræt smuæ ga sámu čúdnu gljædali, áni suæ pa práuli, dæ nej čistu tapráu.

Pivka (Št. Peter)

létrka – avto

sinjál – sled

dúvej – kdove

nej čistu tapráu – ni čisto pri zdravi pameti

Šempjåtarska želejzænca

Z želejzænco se ja duosti Šempjåtarcæm spremenilu živiljenje, sæj ja duosti uod njæm dala zaslužæk. Pærva lejta pu zgradnji proge ja blu na želejzænco pounu Austricu, pu leiti taužænt devjætstu pa ja pæršlu h želejzænco tudi duosti dumačinu. Bli suæ use, uot kuolnærju, štrekærju, kuplærju, premikaču, vahtærju du pjóntærju. Ma tu suæ bli pu suoje lepi cajti, sej si læhku dónfærco (dumačini suæ ji rjekli tudi fájfærca) tæm pær Narini kær ustavu, pa šou duoli u Narín kej spæt, puotli pa sjæt naprej. Dærgači pa suæ tašne dónfærce – mougli sta bæt dvej – ulejkle uod Reke du Jordan s šúpæm štirstu tuæn, uod Jordan du Šemjætra pa ja tu zmougla žjæ sámu ána. Vaguoni pa suæ, če nejsuæ bli pudlužjeni s cuoklami, kær sámi bežali pruti Prestranki.

Nejkej dnarja si læhku duóbu, če si usáke tulku kæšnemi gaspudi njæsu kufær, če pa se ja ta zæræt prevelike cene pærtuæžu postajenačelniki, pa šjæ áno u ræt.

Pivka (Št. Peter)

kuólnær – kdor je nakladal premog na stroje

štrékær – delavec na progi

kúplær – kdor je spenjal vagone

premikač – kdor je premikal vagone

váhtær – čuvaj ob progi

pjóntær – prometnik

dónfærca – parna lokomotiva

Suə lépe špíčli!

Učasi suə se tudi znali puzabávət in kəšno ušpíčət.

Taku suə fantje u Šempjətri dvej m starim tjétkəm u vəsi zvečír založili z drvami usa uókna. Te tjétke suə puótli štiriindvájsti ur skəp spale.

Nu, sevėjde, ku suə se zbedíle, se jə tu razvéjdlu pu vəsi.

Án drúgič spjət pa suə ánmi kmjeti razstáuli ús, kə ga jə jəmu glíh pərpráulenga za drug dan u guóst, in ga pu déjloh znusíli na stréjho.

Təm suə ga spjət səstáuli ukəp.

Guspudar drug dan zjutrej sevėjde nej šou u guóst, ma tudi mi nej dalu míra, kakú suə móugli spraut céu ús na stréjho.

Pivka (Št. Peter)

kəšno ušpíčət – ponagajati
mi nej dalu míra – bil je radoveden

Dešpjátņi mulci

Kau jā spádou put Kušansko faro. Jā pa celo uro hodá du Britofa, ta jā puznan tudi ku Dúlņa Kušána.

H nedelski maši pa jā blu nərbúlše jət u Šmihéu pu stəzi mimu Rəvənskəga grada.

U Šmiheuski kaplaniji nejsuə marali, də huodjo Kalanke kje h maši, ker suə spadali u Kušano.

In ku suə štiri Kalanke ánrət taku klečale pred Marijinəm oltarjem, se jā án mulc lepu pərplazu duónəh in use štiri kitle nələhku pərpeju z áno veliko kluófəncə. In ku jā blu kuonc maše, nejsuə mougles nárəzən in suə ulejkles usaka k sjebi. Čjez án cejt pa suə šjə drugi zamjėrkali, kaj jā.

Kal

dešpjátən – nagajiv

zamjėrkət – opaziti

Ribe, kə nejsuə teĵle zaməžət

Šempjətrc se ĵə uožjėnu z áno səs Čufarije. Pa ĵi ĵə pərnjəsü ribe, nej ĵəh spječe. Uona se ĵə án cejt uohmávála, puotli pa ĵə rjekla, də nə vej kdaj suə ribe pječene. Uon pa ĵi ĵə u heci uodgovuoru, də təkřət, ku buədo zamižále.

Dougu ĵə čakou na tiste ribe, puotli pa mi ĵəh ĵə žjəna pərnjesla na talerji use sežgane in rjekla: »Taku dougu səm čakala, pa nejsuə teĵle zaməžət.«

Tu lepu kaže, də mi in Čúfərji nejsmuə usi Nuótrajnci, in də suə naši lədjé useglih bəl »uotmášeni« pruti Trsti.

Pivka (Št. Peter)

án cejt – nekaj časa

uohmávət – oklevati

useglih – vseeno

uotmášen člouk – odprt človek

Čúfər, Čufarfja – (zmerljivka): Cerkničan, Cerkniško

O zajcəh in sudniji

Lədjé suə se móugli za preživetje znət usak pu suóje znajt.

Žandarji pa tudi nejsuə spali, taku suə zalutili ánga z zajcəm, ku ga jə njəsu domou. Pa suə se uotprauli h njegóumi uočjeti: »Poslušte, vəš sin nastáula zanke!« Ta stari pa ga jə branu: »Ej, ma poslušte gasput vahtmajstər, uon jə tistəga zajca mərde slučajnu kje najdu, ku uon vej za tu; pa tudi jəma štiri majhne uətruóke!«

Puotli pridejo h uočjəti žandarji drugi buot: »Poslušte, smuə ga spjətli ujeli!«

Zdej se jə uočjəti žjə málu sitnu zdelu, pa jə rjəku: »I nu, jəst nə vejəm, kakú in kaj, narjet'te pu suoji pameti!«

Pa suə sina dali na sudišče.

Ku jə pəršu pret tisti tribunat, ga jə sudnik prašou, kulku zajcu jə prouzaprrou ujeu.

Ta pa jə puzabu, pu kaj jə pəršu pret sudišče, pa se jə puhvalu: »Gasput sudnik, tulku səm jəh ujeu, də če bi jəh naprjəgu, bi vəs use tri u kučiji ləhku pelali u Trst in nazaj!«

Nu sudnik jə na tu rjəku: »Zdej pa buəste šou za uosəm dni u pər-žuən!« Uni pa se nej kej duosti sekirou in jə rjəku: »Ja, sej səm vejdu, də buə kej tašnega, ja.«

Pivka (Št. Peter)

se mi jə žjə málu sítnu zdélu – se je naveličal

drugi buót – drugič

narjet'te pu suoji pameti – sami presodite

pəržuən – zapor

se nej sekírou – ga ni skrbelo

Tanarhújša bulézæn prjæc za kugo

Dácarji suə bli za naše lədi prjæc za kúgo tanarhújša bulézæn. Taku sta bla dva brata, kə se nejsta puručíla.

Uokúli njəh suə zmirej hudíli dácarji, ker nejsta plačala dáuku.

Án dan pa jə blu puzími, ku jə pəršu dacər u hišo, glih ku sta oba sedéjla pər uognjíšči. Kədər sta ga zagljədala, jə ádən uód nəh potərplou pəsa in rjəku: »Daj ga Macko, ále nikdər vječ gospuda u hišo!« Nu, pa mi nej blu tréjba dvakrət rječ, pa tudi gospúda nej blu vječ u hišo.

Pivka (Št. Peter)

dacər – davkar

Louska

U Javorniškəh guzduovəh je pounu divjačine, zatu bi blu čudnu, də nje bi blu tudi duóbrih lóucu, ki jo punavadi v suojəh zguodbəh pubijejo šjə vječ.

Taku se jə ánrət bəl u jəzi puhvalu tudi stər louc: »Kaj se hvaljo s təmi klobučki (tu jə mislu na tiste, ki kər naprej nuósjo louske klobuke, tu češ, mi smuə louci)! Ej, če bi šle use srne in jeljəni za muojəm pugrjəbom, ga nje bi blu tacga!«

Pivka (Št. Peter)

Kakú bæ se móuglu klícæt

Pu uójski, kjé pu pjətinštírdəstmi lejti, ja biu hudič za hrano, ubléjko, za kadiuce pa tudi za tubak. Nubene uot təh rečí se nej dubilu u pruósti prudáji. Ublast je sklicávala masóune sestanke in təm je bla prílka za tiste, ku suə pəršli, də suə dubíli tudi kəšno škatlco cigarejtu al' pa kej drúzga.

Organizacija, kə ja sklicávala masóune sestanke, se ja klicala SIAU (tu suə tolmáčli kut Stranka internacionalne antifašistične unije). Nu, na ánmi takmi sestanki u Šempjətri suə delili tubak.

Kər suə imejli, suə razdelili, ádən pa ja usjələh uóstou praznəh ruk. Kədər suə šli səs dvurane uən, ja rjəku: »Tu ja án drjék, nje SIAU, tu bi se móuglu klícæt FIGAU. Nu na drugmi sestanki pa ja tudi uon pəršu na vrsto.

Pivka (Št. Peter)

klícæt se – imenovati se

tolmáčæt – razlagati

usjələh – vseeno

Suə mi use uokúli vrgli

U vas jə usáke tulku pəršu án mužakar səs susédnje vasí. Učási jə biu án malu čúdnega uobnášanja. Jəmu jə uəkruógle uočí; govuorlí suə, də sə jə žjə ánrət uobéjsu. Tu pa zatu, ker suə ga karabinjérji kər naprej pregánjali. Pu hišəh jə nuósu saharín, pakirən jə biu u čístu májhnəh vréčkəh. Jəmu jəh jə zluóžene zat za trákəm uot klobúka. Punavadi jə pəršu sámu na prəh in prášou: »Buəste kej uzjəli, məni se hədú mədí.« Uətruóci smuə gljədali, pa nej jəmu nikjer nəč. Stara mati pa suə rjekli: »Nu, dej en pakétk, də nejsi pəršu glíh zastuójn.« Puotli pa jə uzjəu klobuk z gláve in zat za trákəm jə jəmu spráune pakétke saharína. In taku jə šou uot hiše du hiše, dúklər ga nej negdú ovádu. Karabinjerji suə ga zaprli in suə ga puslali k fináncəm, ti pa suə ga pusláli domóu. Čjəz ánih osəm dni suə pəršli h njemi finánci in suə mi usé vrgli uokúli. Uon jəh jə án málu čakau, zatu jə saharín prej skríu u kipəc matere buóžje. Kjé jə ləhku skriu áne pu kile saharína. Ta cejt, ku suə iskali, jə kər naprej gljədou u máter buóžjo. Ku jə tu puotli pər nəš právu, suə naša mati rjekli: »Jesəs, Jesəs, kaj ne vejš, də jə tu gréjh.« Uón pa jə uodgovuóru: »Nej buə, jəst zdej véjm, də me mati buóžja rešáva!«

Nu, kam smuə pəršli, zdej pa jəməš saharin, kəmər čəš!

Kal

hədú mədí – zelo mudi

glíh – ravno

ovádət – izdati

suə mi usé uokúli vrgli – so mu vse preiskali

Kontrabént

Duosti našəh lədí si jə za ləžje preživejtje pumagalu s kontrabéntəm. Tu se jə hitru razvejdlu, zatu nej blu nəč čudnega, če jə vsake tulku kəšən kər zginu.

Šjəstintrídəstga se jə pusjəbnu razpasu kontrabént s kuónjemi. Zúnkrej stare meje suə bli pu kuntrabénti nərbəl puznani Jezjərçi, pa tudi tisti səs Dulenje in Gurenje vasi, səs Zjəuš, pa tudi Cərklani. Tisti səs ta Gurenjəga Jəzəra, Grahovga in Žirovənce suə hudili bəl čjəz Mašun na Bəč pa Knežak. Kuónje suə jágali use du dúma. Uod nəš du stare meje nej blu taku djéləč – usəga tri ure h nuógəm. Ma se jə splačalu, sej se jə dubilu kafjé, caharín, tubak, pa tudi mamila. Təkrət se jə u stari Jugoslaviji bəl slabu živejlu, sej se jə təm guóri za áno liro dubilu tudi tri al' pa celu štiri dinərje. Nu, sėj tudi ljéti, pud Italijo, kje du ánga pjətintridəstəga nej blu nəč búlše. Suə mougli mladi fantje in muožjé tóuč kamne pu cėjstəh. Jə šlu póunu šúte pu našəh cejstəh, nu ma puotli suə jəm te cejste šjə kakú duobru pəršle, tudi za kontrabént!

Trnje

zúnkrej stare meje – na ono stran meje
ljéti – tukaj
šúta – drobno kamenje

Vážnu ja, də člouk jáma duóbər namén!

Tudi naši lədjé nejsuə bli usí enáku réuni, pusjebnu oštirji suə velali za duóbru stujəče. Ani med njimi pa suə se lədémi šja pusjəbnu pər-lúbli. Takú se ja vjéčrət raznjéslu med lədmí: »Dənəs ja pər Kučjévərji use pu líro.« al' pa »Dənəs kuha Kučjevər župo za rėjveže na placi!« Takú se je tudi zgudílu, də ja oštir zbrau nejkej dumáčih fántu in usakmi dáu pu pjət lir (tu ja blu təkrət dva litra in pu vina) in jəm naruóču: »Zdej grjémo h uófri, zatu səm vəm dáu te lire; gljəd'de, də buəste dali te lire kjé, ker me far nə mara prjévəč!« Uni suə se sevėjde smejali in mi pukímali, sámu də suə dubili tistəh pjət lir! Ku suə bli u cjərkvi, suə rjekli oštírji: »Bejšte vi naprej, se takú bəl šika! Mi pa buəmo šli za vami!« Nu puótlí pa nej šou h uófri skuórej nubjédən, sámu ánih par bəl bujazlívəh, sej nej blu vječ kontrole zat. Pa šja tisti suə dajəli sámu pu par centu, sej bi blu škuóda kər takú dət pjət lir!

Oštir ja véjdu, də buə takú, pa jəm nej nəč zamjəru. Ja jəmu navado rječ: »Vážnu ja, də suə imejli duóbər namén!«

Ker ja biu buógət mi tudi žájfe nej mánkalu. Taku ja ánrət prasca pret klánjem namázou z žájfo, puótlí pa ja puklícou tákele fantíne: »Ale, bejšte dóržət!«

Tistu nažájfanu prjəse jəm ja sevėjde uájdlu. In ga nejsuə ujəli, duklər se nej zvalilu u lužo zat za hišo.

Da pa ja biu vjélək fjakər, se ja pukazalu təkrət, ku ja puóslou fante pret pljəsəm puót z žájfo namázət.

Pivka (Št. Peter)

bət duóbru stojəč – bití bogat
se ja raznjéslu med lədmí – se je razvedelo
uófər – darovanje za cerkev
žájfa – milo

Puæt skuzi Dulénski puótæk

Tu se jə zgudílu tákrət, ku jə blu šjə málu prevozu s kəmjuənəmi in suə ble céjste šjə brez asfalta, zatú suə nərvejčkrət vuzíli kər s kuónjəmi. Usi furmani suə véjdlí, də jə nərbəl nevarnu jət punuóči skuzi Dulénski puótæk, zatu kə suə jəh təm vječkrət ustávlali céjstni ruóparji in jəm jemáli dnar.

Ankrət pa jə án kmjət duóbu eno duóbro dóugo furo in jə zatú uséləh šou kje duól. Ma puoli, ku jə s práznəm vuózəm šou nazaj, jə blu žjə punuóči. Kádər jə pəršu u Dulénski puótæk, suə kər naákrət trije skučili na luójtərən ús. Təkrət pa jə uón uobərnu žájglo naruóbe in záčnu tóuč puónəh. Kuónje jə pušínu u kalóp in təkrət pa suə ti ruóparji lepú án za drugim popadali duól. Uon pa jə puoli lepú pəršu domou in se šjə duóskrət rət puhválu, kaku jə zapuódu te razbuójnike in se jəh taku rejšu.

Kal

tóuč puónəh – tolči po njih

Žjə zgudej suə znali vinu tudi na hitru pərdélət

Suə bli cajti, ku jə bla u Šempjətri skuorej usaka druga hiša gutilna. Pa suə bli oštirji žjə zelu zgudej na tekuočəm tudi s təm, kaku se vinu brez trte pərdéla. Taku se jə učasi videjvalu mužakərja z majhnəm kúfərčkəm, kə jə pər təmi al' pər únmi usú málu práška u uódo in taku nərjədu vínu. Zatu pa jə blu oštirjəm treba mājnkərət u Istro. Za puléti suə imeli ledeníce kər dumá. Ljəd pa suə puzimi navértali kər səs reke Pivke.

Pivka (Št. Peter)

Šjə ána uot kafjéta

Čaki, ma tu muormo səstávət lepo zguódbico!

Ku səm bla šjə púnčka, səm živela pər stari materi. Mougla səm huódət u trgovino. Təm suə sevėjde imejli tudi kafjé, ma jə blu pre-drágu. Pa səm pújn mougla jət k áni Micki. Uona jə živejla u ta prvi hiši, ku se pride u vas, na lejvi strəni, in jə prudájala use tistu, kər se jə kontrabənt dubilu səs Jugoslavije. Dva sta ji nusila. Ánkrət səm tudi jəst ánga vidla. Dubivala jə kafje, saharin, za šnópc se ne spóu-nəm. Nərvječ jə prudala kafjéta. A jə imejla dvej suərti – tu bulše in tu slabše. Tu bulše jə blu zelene fárbe in jə blu nekej dražje, ta slabše pa jə blu ərmjénkaste fárbe. Učasi jə imejla tudi bəl druóbnu, uəkrú-glu. Micka jə prudala usaki ta prvu za pokúsət. Təga jə blu án fírnik. Áne suə ga kuple tudi samu pu firnika. Jəst səm ga punavádi kupla pu firnika, sej jə blu pər nji zmirej cenejšə ku u trgovini.

Tako mírco suə imėjli stara mati za hədú dougu, kər tu suə bla buóžja zrna – taku suə təkrət rjekli.

Kal

kontrabənt – nezakonito prekupčevanje

šnópc – žganje

dvej suərti – dve vrsti

fírnik – đvanajst dekagramov in pol (stara mera)

fárba – barva

Buə zvéjdla pu čəm jə kafjé!

Pred drugo svetouno uójsko suə lədjé z vasí u okúlci Jávorniku živéjli nərvice uod guózda.

Muəški suə hudíli guzdárt, kuónc méjsca pa suə jəh guspudárji iz-pláçali.

Ána tákəh žag jə bla tudi na Bóci. Guspudar te žage jə jəmu zdraven žage šjə trgovíno, kómər suə hudíle kəpavət tudi žjəne uod njegovəh délaucu. Usákmi délauci jə na kuónci méjsca pər plaçi uódbu túlku, kúlkər jə purábla njegova žjəna za špéžo. Nu glih tle se jə puótlí nərvicekrət dumá začjəla intríga.

Ánkrət pər plaçi jə trgouka naštévala délauci, kaj use mi muóre uódbət uot pláçe: desjət kil muóke, pjət kil cukra, kilo sulí, dvájsət dek kafjéta...

Tle pa se jə Frane razkúru: »I pa kaj tudi kafjé? Ale, uóna buə dumá zvéjdla, pu čəm jə kafjé!«

Ləhku si míslimo, də žjəni tisti dan nej blu nərlóže, muórmə pa tudi véjdat, də jə blu za tiste cajte kəpavət in pət kafje zelú draga in zatu grda razvada.

Pivka (Št. Peter)

uódbət pər plaçi – odšteti od plaçe

špéža – nakup

razkúrt se – razjeziti se

Buógi békæc!

Ánkræt pu uójski sva s soséjdæm pelala u Diváčo pruódæt ánga békca. Pærvjázæn jæ bæu zat za uozíčkæm, in taku smuæ pæršli u Vréme. Kædær sva se pelala skuzi vas, jæ stau tæm pær stræni Frénce Magájna. In næs jæ lepú pozdrávu, puótlí pa jæ rjeku: »Ej buógi békæc pær dvejh tákæh tíčæh!«

Ma sva véjdla, dæ jæ pisátel in zatu sva se pærsmejála domou in tu povéjdala. Smejala sva se zatu, ker sva ga puznála, dæ jæ fijákær in dæ næs jæ teu sámu opozuært, dæ békca prjévæč uléjčeva.

Dumá suæ næm rjekli, dæ sva tudi mædvá pu streli, sej se jæm jæ hædú čúdnú zdélu, kakú vejva za Franeta Magajnata.

Hrastje

bæt pu streli – bití navíhan

Kaj kuóza, ma zguónc, zguónc!

Pu uójski jæ na gmájnaeh ustálu pounu oruózja, pusjæbnu bomb.

U tistæh dnjævæh jæ blu tudi uokúli vasi šjæ duósti bomb. Lædjé suæ pa uséglih pasli.

Takú jæ ána kuóza pu nesrjæči stuópla na áno taljánsko brédo. Gruóznu jæ puóčlu in kuóze nej blu vječ. Prjæc suæ pærtjékli vaščani, pastir pa jæ sámu tárnou: »Kaj kuóza, ma zguónc, zguónc!«

Pivka (Št. Peter)

uséglih – vseeno

3. TRŽENJE

3.1 KOMU JE PROGRAM NAMENJEN

Cilj naloge je predstaviti Pivško kotlino s svojimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi predvsem osnovnošolskim učencem od 4. do 9. razreda.

3.2 PREDSTAVITEV PROGRAMA JAVNOSTI

Program bomo predstavili v elektronski in tiskani obliki, ki bi bila posredovana osnovnim šolam.

4. ZAKLJUČEK

V današnjem času, ko nam čas dobesedno leti pred očmi in si vsi želimo vsaj nekaj minut miru in počitka, nam lahko zgodbe, ki so jih naše babice in dedki pripovedovali v dolgih večerih, pričarajo vzdušje, ki nam lahko tudi prinese vsaj malo miru od vsakdanjega sveta.

Naša preteklost je pomembna in jo moramo gojiti in ohranjati tudi za nadaljnje rodove. Zgodbe naših prednikov so samo del naših korenin, a zelo pomemben vir informacij o življenju v preteklosti. Ohranimo jo!

5. VIRI

- Ljudje in kraji ob Pivki, 1975, Kulturna skupnost Postojna
- Ljudje in kraji ob Pivki, druga knjiga, 1985, Kulturna skupnost Postojna
- Ljudje in kraji ob Pivki, tretja knjiga, 1996, Kulturna skupnost Postojna
- Janez Zabukovec, Slavina; Prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije, Ljubljanski zvon letnik 31. številka 4 (1911)
- Andreja Žele; Kaku so živeli in si dejali kratek cejt, ČZD Kmečki glas, 1996
- Nada Kerševan, Marija Krebelj, Duša na bicikli, ČZD Kmečki glas, 2003